

**Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická**

Bakalářská práce

**Počátky mnišství
(II. - IV. století)**

Veronika Kiššová

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra filozofie
Studijní program Humanitní studia
Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce
Počátky mnišství
(II. - IV. století)

Veronika Kiššová

Vedoucí práce:

Mgr. Eduard Neupauer, Ph.D.

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Veronika Kiššová

OBSAH

1. Úvod.....	2
2. Vysvětlení pojmu mnišství a co vedlo k jeho vzniku.....	4
3. Počátky mnišství – askeze.....	6
4. Rané formy východního mnišství.....	10
4.1. Egypt.....	10
4.1.1. Počátky pouštní askeze – eremitství.....	10
4.1.2. Apofthegmata.....	12
4.1.3. Cenobitství.....	14
4.2. Palestina, Jeruzalém, Sýrie.....	16
4.2.1. Chrysostomos.....	16
4.2.2. Basileos Veliký – komunity.....	18
4.2.3. Další představitelé.....	18
5. Rané formy západního mnišství.....	21
5.1 Hieronymus.....	21
5.2 Augustinus.....	23
5.3 Galské mnišství.....	27
6. Co všechno obnáší a jaké etapy zahrnuje mnišský a duchovní život?	30
7. Závěr.....	33
8. Seznam použité literatury.....	37
9. Resumé.....	40
10. Přílohy.....	41

1. ÚVOD

Téma, týkající se počátků mnišství, jsem si sice vybrala z témat daných a nabízených, nicméně jsem se dlouho nerozmýšlela, vzhledem k tomu, že již dříve jsem měla možnost na danou látku několikrát hovořit s Rostislavem Kotrčem, farářem Církve československé husitské. Tato volba sice neumožňuje čerpat z vlastních zkušeností, ale přivádí nás k poměrně rozsáhlému výběru relevantní literatury, která dává možnost nahlédnout na tuto látku z různých zorných úhlů několika autorů.

Cílem mé bakalářské práce je pečlivá analýza vývoje a základních pilířů a stavebních prvků vývoje mnišství (monasticismu) v období od II. do IV. století našeho letopočtu, a to na základě studia dostupné pramenné relevantní literatury (tj. mnišských regulí, výroků pouštních otců a starců a relevantních monografií odborníků na vybranou problematiku). Dále je cílem analyzovat sledované období a takto zhodnotit stav, působení, vznik a počátky monasticismu křesťanského a prvotních ideálů mnišství. Zaměřila jsem se zejména na otázku, proč křesťané opouštěli své rodiny a své blízké a vydávali se do samoty pouště žít asketický život? Co je k tomu vedlo a co bylo hlavní příčinou jejich dobrovolné samoty?

Z dostupné odborné (relevantní) literatury, kterou jsem v práci užívala, bych ráda upozornila na vydání *Apothegmat*, které přeložil Jiří Pavlík a které vydalo Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty. Toto vydavatelství vydalo i další dva zdroje, se kterými jsem nejvíce pracovala, a to *Dějiny křesťanského mnišství* od autora Karla Suso Franka s překladem od Zdeňka Lochového a *Spiritualitu křesťanského mnišství* od Václava Ventury.

Závěrem bych ráda poděkovala za četné konzultace a možnost vstupu do farní knihovny Církve československé husitské panu faráři Rostislavu Kotrčovi.

2. VYSVĚTLENÍ POJMU MNIŠSTVÍ, CO VEDLO K JEHO VZNIKU

Existují různé vysvětlující varianty, které se snaží objasnit okolnosti vzniku mnišství. Ať už jde o vliv buddhizmu, judaizmu, helénizmu nebo manicheizmu. Již v 1. století psal Žid Filón o „therapeutech“, Židech žijících odloučeně asketickým životem, kteří jedli velice skromně a nejdůležitější pro ně byla kontemplace.¹ Můžeme též vzpomenout na prchající pronásledované křesťany, kteří se uchýlovali do bezpečí pouště, aby tam mohli v pokoji následovat Ježíše Krista. Četnými bádáními se dospělo k závěru, že mnišství ve své podobě ze 3. století není novým jevem, nýbrž že svými prvky sahá až do 1. století. Před mnišstvím existoval stav, který lze nazvat premonasticizmem. Vyznačoval se silnými asketickými proudy, které velmi poznamenaly křesťanství v prvních třech stoletích. A právě v těchto proudech se nachází základ křesťanského mnišství v pravém slova smyslu.²

Slova mnich a mnišství se odvozují „od řeckého *MONACHOS*. *MONACHOS* má svůj základ v *MONOS* – jediný, osamocený, tedy ten, kdo žije sám, v samotě pouště.“³ Důležitým zdrojem, kde se slovo 'MONACHOS' několikrát vyskytuje, je Tomášovo evangelium, sepsané ve 2. století a ovlivněné syrskou askezí křesťanství. Autor G. Quispel byl přesvědčen, že kolem roku 140 byly v Sýrii dva asketické proudy. První z nich – tradice alexandrijská – navazovala na židovskou diasporu a druhá tradice byla spojena s židovstvím v Sýrii. A právě Quispel říkal, že tato druhá tradice měla velký vliv na utvoření křesťanské askeze a mnišství. A právě zde je jistá dělicí čára, která není až

1 Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, Benediktinské arcidiocésanství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Praha 2003, s. 13.

2 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I*, Benediktinské arcidiocésanství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Praha 2006, s. 12-13.

3 Tamtéž, s. 13.

tak viditelná, mezi premonasticizmem a mništvím. Přechod od jednoho k druhému byl zcela přirozený.⁴

⁴ Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I*, s. 14.

3. POČÁTKY MNIŠŤTVÍ - ASKEZE

Počátky křesťanského mnišství lze spojit s křesťanskou askezí a její kořeny můžeme hledat již u Ježíše Nazaretského. Ježíšův život byl pokládán za příkladný, hodný následování, ačkoliv sám Ježíš asketou nebyl.⁵ Žil v celibátu, skromně a plně oddaný láskou k Bohu, s veškerou svou poslušností. M. Puzichová v předmluvě k *Řeholi Benediktově* uvádí, že veškerý počátek a vývoj asketizmu plyne z Písma svatého. Mnišství, jak uvádí dílo, je život dle Písma, kdy je vzorem sám Ježíš Kristus. Podoby mnišského života jsou s písmem porovnávány a konfrontovány a vždy z písma samotného vycházejí.⁶

„>Askésis< původně znamená umělecké zpracování nějakého předmětu a dále tělesné cvičení a duchovní vzdělávání. V stoické filozofii znamená askeze cvičení se v ctnosti.“⁷ Jistou dávkou asketizmu můžeme v počátcích křesťanské církve vidět v židovských společenstvích, zříkajících se požitků, masa a vína. Vzniknuvší proud, který je nazýván „enkratizmem“⁸, se vyznačoval odstupem od hmoty. Ta byla přímo spojována se zlem a špatnostmi.⁹ Stejně tak v helénistické kultuře kladly důraz na asketické programy například filozofické školy. „Pojem askeze, původně znamenající řemeslnou zručnost a sportovní cvičení, přenesly do sféry lidského sebezdokonalování. Askeze pak zahrnovala veškeré snažení, jež má člověka přivést k předem stanovenému ideálu: umění odříkat si a zvláštní tělesná a duchovní cvičení. Prvním požadavkem takovéto askeze je »cvičení se v ctnostech«“.¹⁰

5 Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 12.

6 Puzichová, M., Předmluva – Vznik mnišství. In *Řehole Benediktova*, Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Praha 1998, s. IXX-XX.

7 Luislampová, P., Předmluva – Spiritualita Řehole Benediktovy. In *Řehole Benediktova*, s. XXXVI.

8 Řecky ENKRATEIA = zdrženlivost

9 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 1*, s. 47.

10 Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 14.

Důležitá je pohlavní zdrženlivost, osvobození se od hmoty a tělesnosti. Askeze a mnišství jsou si velmi blízké. Mnišství, které mělo velký zárodek tedy jak v bibli, tak i v církevní praxi, utvářely i mimobiblické vlivy – platonizmus a novoplatonizmus. „*Platón se postupně stal pro křesťanské teology prvních čtyř století vzorem nejen literárním.*“¹¹

Platón dělil svět na svět idejí a svět smyslový. Jediný skutečný svět je svět věčných idejí a člověk by se neměl upínat ke světu pomíjivému, fyzickému, neboť to není opravdové štěstí. Duše je v lidském těle uvězněná a nepatří do tohoto světa. Jejím cílem a domovem je nepomíjivý svět idejí a návrat sem s přiblížením se Bohu. Každý člověk by se měl v tomto světě stát dobrým a spravedlivým a mít odstup od světa, který je pomíjivý.¹² Stejně špatné jako svět smyslový je i lidské tělo, které „*je pro duši hrobem či vězením nebo bahnem, v němž se utápí.*“¹³

K pojmům řecké filozofie, stejně tak jako k pojmům mnišství, náleží výraz *kontemplace*, jenž dle řeckého ekvivalentu latinského slova *contemplatio* je *theória*. Ta se může vykládat významy jako vidět, dívat se, shlédnout či odvozeně přemýšlet, filozofovat, meditovat. Dále pak etymologií latinského slova *contemplatio* může znamenat vidět věci, a to i duchem. A právě pro Platóna znamenala podstata kontemplativního pohledu to pěkné a čisté v duši a nikoliv věci viditelné. Kontemplaci lze najít i u Plótina (203-270), pro kterého je právě ona cestou k jedinému Dobru, k Jedinému. Aby však mohlo dojít ke spojení s Bohem, je nutné se očistit a osvobodit se od tělesnosti.¹⁴

„...*Bez asketického snažení není žádného duchovního života, žádného zápasu, žádného pokroku. Proto posloucháme, postíme se, držíme bdění,*

11 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 1*, s. 82.

12 Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 14.

13 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 1*, s. 83.

14 Tamtéž, s. 84-92.

*namáháme se s prostracemi a hodiny stojíme na nohou, abychom byli očištěni od svých vášní...*¹⁵

V křesťanském životě byl asketizmus velice ceněn, lidé, zřikající se manželství, kteří následovali Ježíše, byli jaksi „výše“ a dosahovali uznání. Jak popisuje spis z 2. století: *„Učiníš-li něco dobrého nad příkazy Páně, zjednáš si hojnější slávu a budeš u Boha slavnější, než jsi měl být.“*¹⁶

Mezi představitele asketického života křesťanů ve 2. a 3. století patří putující apoštolové, přivlastňující si následovnictví Ježíše Krista. Dále sem patří skupiny, které se zřikaly manželského života. Obzvláště ženy, kterých bylo ve skupinách více a zůstávaly tak neprovdané, se rozhodly setrvat v panenství a zasvětit svůj život Bohu. Tím, že ovládly své pudy a zřekly se materiálního života, dosáhly uznání své obce.¹⁷

O křesťanské askezi, zpočátku praktikované uvnitř obce, se hovoří jako o rodinné askezi, neboť muž a žena – asketa a asketka – žili pospolu s rodinou. Ve 3. století se z této premonastické askeze vydělila tzv. askeze monastická, kdy došlo k oddělení asketů, kteří obec opustili a zakládali další křesťanská uskupení dodržující asketický způsob života.¹⁸

Zajímavý názor na celibátníky vyjadřuje ve své knize *Osvobodit celibát* Donald Bernard Cozzens, který působil jako rektor semináře a též jako biskupský vikář pro kněze. Uvádí, že mnoho lidí z řad celibátníků jsou jedni z nejsrdečnějších lidí a že *„jejich vřelost, díky životu v prostotě nezatížená zbytečnostmi a přefiltrovaná namáhavostí kontemplativní bdělosti, prozrazuje*

15 Archimandrita Georgios, The Defication as the Purpose of Man's Life. In *Filokalia*, Volvox globator, Praha 2008, s. 80.

16 Hermas, P., sim. V 3,3. In Frank, K.S. *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 19.

17 Frank, K.S. *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 19-20.

18 Tamtéž, s. 23.

žízeň po životě v jeho plnosti. Postupně poznali nejopravdovější, nejhlubší touhy svého srdce. ¹⁹

Každopádně ti, co vedli asketický život, vzdali se všech fyzických potěšení a oddali se celibátu a zřekli se všeho, měli velké pochopení pro ostatní blízké a v podstatě žili pro druhé. Pro tyto jedince je celibát tou správnou cestou, kterou se mají ubírat k Bohu, je jejich duchovní cestou.

¹⁹ Cozzens, D.B., *Osvobodit celibát*, Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Praha 2008, s. 38.

4. RANÉ FORMY VÝCHODNÍHO MNIŠŤTVÍ

4.1 Egypt

Velký vliv v oblasti Egypta měl bezesporu Origénes, kněz, zakladatel vlastní teologické školy, učitel a mučedník, jenž chtěl zemřít společně se svým otcem mučednickou smrtí. Narodil se kolem r. 185 v Egyptě v křesťanské rodině. Žil velice přísným asketickým životem, chodil bos a spal na zemi. Většinu dne trávil vyučováním a studiu svatého Písma. Vzorem žití pro něj byl sám Ježíš Kristus, kterého je třeba dle Origéna následovat i v jeho životním stylu, k němuž patřil celibát.²⁰

4.1.1 Počátky pouštní askeze (eremitství)

Počátky pouštní askeze, praktikované mimo obec, jsou nejlépe průkazné v Egyptě, který lze pokládat za prvořadou mnišskou oblast. Zmíňme se o asketovi jménem Antónios (250-356), který odešel ze své obce do pouště.²¹ Můžeme tak hovořit o eremitství či anachoretizmu²². Když bylo Antóniovi asi dvacet let, slyšel v nedělním evangeliu slova, která dala jeho životu určitý cíl, nasměrovala ho. Slova říkala, že pokud chce být dokonalý, vše co má, má dát chudým a následovat Boha. Nemá se starat o to, co bude zítra. Uposlechl tedy a zbavil se majetku a peněz a Boha následoval.²³

Život eremitů je popisován v knize od autora S. Franka, *Dějiny křesťanského mnišství následovně: v eremitských osadách žil eremita „ve své cele, kterou tvořila jím zrobená chatrč, rozpadlý dvůr nebo možná i prázdná*

20 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 1*, s. 74-80.

21 Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 27.

22 Eremita, anachorita = anachóreo – ustoupit, odebrat se na opuštěné místo. V mnišském úzu poustevník (od erémos - poušť)

23 Chitty, D. J., *The desert a city*, Basil Blackwell and Mott, Ltd., Oxford 1966, s. 2.

*hrobka. Zde asketa vykonával svou práci, doprovázeje ji neustálou modlitbou.*²⁴
V čele kolonie působil zkušený mnich mající úctu u ostatních členů a dávající jim též cenné rady. Z prostého důvodu vlastního zajištění živobytí se mniši věnovali práci a vytvářeli výrobky, které posléze určitý člen kolonie prodával ve městě.²⁵

Velice pádným důvodem odchodu asketů do pouště byla láska k Bohu s vidinou druhého příchodu Páně. Vzor viděli jak v Ježíši, který strávil na poušti část svého života, tak i v Janu Křtiteli nebo v Mojžíšovi.²⁶

Život a činy poustevníka Antónia velice zapůsobily na teologa Athanasia, který je autorem díla *Život Antóniův*. Je možné, že, dle některých rukopisů, byl Antónios i Athanasiovým učitelem. Athanasios se narodil zřejmě roku 295 v Alexandrii. Stal se alexandrijským biskupem. Pro své protiariánské stanovisko měl hojnost odpůrců a několikrát musel odejít do exilu. Podle Athanasia lidé upadli ve zlo a v nicotu, ze které veškeré zlo také pochází. Odvrátili se od Boha. Athanasiovi jde o obnovení obrazu Boha, jeho následováním. V tomto duchu se také vytváří jeho koncepce mnišství. Ve vtěleném Kristu se vše uzdravuje, zbožšťuje.²⁷

Athansiův vklad do teologie vyjadřuje nejjasněji jeho známý výrok: „*AUTOS GAR ENÉNTHROPÉSEN, HINA HÉMEIS THEOPOIÉTHÓMEN – stal se člověkem, abychom se my stali Bohem (aby nás zbožštil), stal se viditelným ve svém těle, abychom si mohli vytvořit pojetí neviditelného Otce.*“²⁸ Životopis Antóniův, sepsaný Athanasiem, se stal středobodem pro další mnišské životopisy

24 Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 28.

25 Tamtéž, s. 29.

26 Puzichová, M., Předmluvy – Vznik mnišství. In *Řehole Benediktova*, s. XXI-XXII.

27 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I*, s. 124-126.

28 Athan. Incarn. 54,3 (SC 199, s. 458n.). In Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I*, s. 126.

a podpořil také samotnou myšlenku mnišství a inspiraci pro ty, kteří se chtěli stát mnichy.²⁹

4.1.2 Apofthegmata

Významným autorem spisů, které zachycují pouštní život, byl bezesporu muž jménem Euagrios, který jako první uceleně zpracoval spiritualitu pouště.³⁰ Šlo o takzvaná APOFTHEGMATA pouštních otců, pocházející z egyptského prostředí. Slovo apofthegma znamená výrok či něco vylašovat. Žák se ptá zkušeného otce a očekává odpovědi. Informace o sbírkách apofthegmat lze tedy najít ve 4. stol. Euagriovo dílo se nazývá Praktikos (Mnich).³¹ Mimo území Egypta se s nimi můžeme setkat u Palladia či Jana Cassiana.

V Apofthegmatech je velice zdůrazněná role otců, kteří mnichům radili, vedli je správnou cestou. Synové byli nabádáni, aby se ve všem starcům svěřovali a žádali je o pomoc, aby nesešli z té správné cesty a nechybovali. Důležité je oprostít se od světských vášní, milovat Boha a dodržovat jeho přikázání – nelhat, nepomlouvat, nekrást, nezávidět, nesmilnit, nechovat se špatně, milovat všechny a to včetně těch, kteří ubližují, modlit se, žít ve střídmosti a ctnosti, nemít nenávisť k žádnému člověku, nedělat zlé skutky, ale naopak činit dobro. Být laskavý, pokojný, skromný a nikoliv lakomý a pyšný.³²

Ve třetím díle Apofthegmat je popsána zajímavá událost. Jednomu poustevníkovi sloužil světský věřící. V blízkém městě právě zemřel movitý bezbožný člověk, kterého šlo ve smutečním průvodu doprovodit celé město. Služebník svému pánovi přinesl chléb a zjistil, že starce sežrala hyena. Sluha

29 Puzichová, M., Předmluvy – Vznik mnišství. In *Řehole Benediktova*, s. XXVII.

30 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I*, s. 152.

31 *Apofthegmata - výroky a příběhy pouštních otců I*, Benediktinské arcidiocese sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Praha 2000, s. 21.

32 *Apofthegmata - výroky a příběhy pouštních otců II*, Benediktinské arcidiocese sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Praha 2005, s. 44-52.

se ptal Pána proč onen bezbožník měl tak velký průvod a jak je možné, že vzorný a ctnostný stařec, který Pánu neustále sloužil, takhle ošklivě dopadl? Anděl Páně odpověděl, že ten bohatý člověk také vykonal něco málo dobrého a byl odměněn ještě na tomto světě,³³ „...aby tam pak nenašel žádnou úlevu. Tento poustevník byl člověk ozdobený veškerou ctností, ale jako člověk měl i on takový drobný pád, a tak za něj dostal odplatu už tady, aby se tam pak ukázal před Bohem čistý. A služebník se uklidnil a odešel a slavil Boha za jeho rozsudky, protože jsou pravdivé.“³⁴

Z předcházejícího je patrné, jak velký důraz na ctnostný a příkladný život dávali asketi již v tomto našem světě, aby posléze mohli být posmrtně odměněni tam nahoře Pánem.

Základem a pilířem duchovního života bylo i pro mnichy na poušti Písmo svaté, ze kterého čerpali a vycházeli, a které je značně ovlivňovalo v myšlení a v pohledu na svět. Písmo svaté je důležitým zdrojem pro Apofthegmata, které měly za cíl pomoci člověku na cestě za spásou, a které líčí životy mnichů.³⁵

Již výše zmíněný Palladios, mimo jiné Euagriův žák, je autorem *Poučných příběhů pro komořího Lausa*. V tomto díle líčí život mnichů a poustevníků, z nichž někteří původně pocházeli i z vyšší společnosti. Aristokratického původu byla i Melania starší, která poté, co ovdověla a přišla o své děti, založila klášter u Jeruzaléma. Ten se stal Origénovským odkazem a významným centrem Východu.³⁶

33 *Apofthegmata - výroky a příběhy pouštních otců III*, Benediktinské arciepatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Praha 2008, s. 32-33.

34 Tamtéž.

35 *Apofthegmata - výroky a příběhy pouštních otců I*, s. 26.

36 Koupil, O., Úvod – (a) Autor poučných příběhů pro komořího Lausa a jeho doba. In Palladios, *Poučné příběhy pro komořího Lausa*, Benediktinské arciepatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Praha 2002, s. XI.

V knize se mimo jiné setkáváme i s obrovskou odhodlaností a urputností, s jakou se lze vydat oddanou cestou k Bohu a vstříc poustevnickému životu. Je zde popisován jistý muž, řečený Pavel Prostřáček, jenž po odhalení nevěry své manželky se rozhodl stát se poustevníkem. Šedesátiletý Pavel se vydal za blaženým Antóniem. Ten starce od úmyslu odrazoval, je prý starý a nezvládne žít těžký život na poušti. Prostřáček však čtyři dny a čtyři noci čekal hladový a žíznivý před Antóniovým příbytkem, rozhodnut se nevzdat. Ten ho posléze přijal, dával mu splést několikrát dokola provaz, protože nebyl s jeho prací spokojený. Pavel se nevzdával, byl trpělivý, úpěnlivě se společně s Antóniem modlil, jedl málo a pouze suchary. To jeho učitele přesvědčilo.³⁷ „*Před půlnocí chvilku spal a o půlnoci znovu vstal, aby zpíval žalmy až do rozednění. Když viděl, že stařec horlivě zachovává jeho způsob askeze, řekl mu: < Jestli můžeš dělat každý den tohle, zůstaň se mnou.>*”.³⁸

4.1.3 Cenobitství

Odlišnou formou mnišského života byl na rozdíl od anachoreze společný život, takzvané cenobitství³⁹ (někdy též označení jako koinónia), též silně se držící svatého Písma a vzoru prvotní církevní obce v Jeruzalémě.

Cenobitství je spojováno se jménem Egyptřana Pachómia (+ okolo r. 346). Pachómios chtěl pomoci asketům vybudováním společného prostoru, kde by oni byli chráněni a nebyli by odkázáni jen sami na sebe, jelikož život poustevníka byl velice náročný. Můžeme říci, že jeho jméno je spojeno se společným životem v klášteře – jako první klášter založil v Tabennésidě v Thébaidě. Poté následovaly další. Pachómios vydal určitá pravidla, řeholi, neboli pevný řád,

37 Palladios, *Poučné příběhy pro komořího Lausa*, Benediktinské arciepatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Praha 2002, s. 42-43.

38 Tamtéž, s. 43.

39 Cenobitství = označení mnišského způsobu života, kdy mniši - zachovávajíc řeholi a pod vedením představeného žili ve společné, uzavřené komunitě, ve společném domě

kterým se ostatní řídili, a jenž byl v úzkém spojení s Písmem svatým. Byla vyžadována naprostá poslušnost. Cenobitství se též vyznačuje naprostou chudobou mnichů (na rozdíl od eremitství, kdy si svou míru chudoby mohli asketi určovat sami, cenobité se tohoto zříkají), kdy vše je majetkem kláštera a jedinec nemůže nijak s vlastnictvím nakládat, dokonce ani s věcmi každodenní potřeby.⁴⁰ Pachómios se narodil pravděpodobně roku 292, na jihu od Théb. Byl násilně odveden do armády, avšak v té době se také seznámil s křesťany, kteří na něho velice zapůsobili svou vírou. Po návratu z armády se nechal pokřtít a stal se žákem poustevníka Palamóna. Uskutečnění jeho nápadu vytvořit společenství, ve kterém by mniši žili, se rychle rozšířilo po celém Horním Egyptě. Po Pachómiově smrti přeložil svatý Hieronymus Pachómiovy *Řehole* do latiny, a díky tomu se mohlo toto dílo stát inspirací pro budoucí mnichy.⁴¹

Obecná představa kláštera, pro Pachómia, jak byl měl asi vypadat, mohla být odvozena z podoby vojenského tábora, který Pachómios poznal coby voják. Byly tam ochranné zdi, dům a obydlí pro hosty, hala pro uctívání, meditace, refektář v blízkosti s kuchyní i nemocnice. Také několik příbytků – každý asi pro dvacet až čtyřicet mnichů. Plán obydlí nebyl úplně jasný, ale určitě musel zahrnovat společný prostor pro modlitbu a též pro společnou činnost v domě a oddělené buňky pro každého mnicha.⁴²

Postupně však dochází k úpadku Pachómiových klášterů, a to z důvodů takových, že se již nenašel tak vlivný a silný následník Pachómia, tak schopný vůdce, a též docházelo k velkému hospodářskému nárůstu klášterů, který byl spojen s obrovským přílivem obyvatel.⁴³ *„I když žádný klášter není zakládán jako výrobní jednotka, povinnost pracovat vede k získávání statků. Nutně se tak pachómiovský klášterní svaz stával i hospodářským velkopodnikem, což*

40 Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 29-31.

41 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I*, s. 145-146.

42 Chitty, D. J., *The desert a city*, s. 22.

43 Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 31

*klášterům přinášelo moc a bohatství a to byli podle H. Bachta vždycky <nejhorší hrobaři> křesťanského mnišství.*⁴⁴

4.2 Palestina, Jeruzalém, Sýrie

Úpadkem egyptského mnišství docházelo k přesouvání lidí do okolních zemí, kde se snažili uplatňovat svůj způsob života. V Palestině působil Hilarión z Gazy nebo mnich Charitón, jenž založil klášter ve Faranu, severovýchodně od Jeruzaléma. V samotném Jeruzalémě vznikly kolem roku 380 dva kláštery, z nichž jeden byl určen mnichům a druhý mniškám. Tyto kláštery, postavené na Olivové hoře, založila Melania Starší s Rufinem z Aquileie. V Jeruzalémě byl vliv Egypta značný.⁴⁵

Pod egyptským vlivem se uskutečňoval vývoj dalších center například v Malé Asii a Palestině. Avšak jedna oblast dokázala být na Egyptu nezávislá, a to Sýrie, kde se křesťanská askeze vyvinula z domácích kořenů.⁴⁶

4.2.1 Chrysostomos

V Sýrii se tedy mnišství rozvíjelo z předmnišské askeze nezávisle na egyptských vlivech, avšak od 4. století docházelo k vzájemnému ovlivňování. O velkých přednostech mnišství se ve svém díle zmiňoval Jan Zlatoústý (Chrysostomos, + 407), který vyzdvihoval přednosti křesťanství. Byl přesvědčen o důležité vazbě právě mezi mnišstvím a křesťanstvím, mnišství pro něj znamenalo vzor křesťanského žití.⁴⁷ Říkal, že laik se od mnicha liší pouze manželstvím, ničím jiným. Má tytéž povinnosti a úkoly, které má jinak i mnich.

44 Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 31-32.

45 Tamtéž s. 34.

46 Pavlík, J., Úvod - Theodórétos a jeho kniha o syrských mniších a poustevnících. In *Historia religiosa: bohumilá historie mnichů syrských*, Benediktinské arcidiecéze sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Praha 2005, s. IX.

47 Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 35-36.

Všichni prý mají směřovat k dokonalosti a mnišství této dokonalosti vytváří jednodušší podmínky svým prostředím a pomáhá lépe zvládat všechny neduhy a pokušení.

Protože si Chrysostomos přál žít asketický život, uchýlil se k asketům, kteří žili v horách a vedl poustevnícký život v jeskyni. Kvůli značným zdravotním potížím, spojeným s poustevníckým životem, se vrátil zpět do Antiochie, kde se narodil. Tam se stal knězem. Později, i přes své protesty, byl jmenován konstantinopolským biskupem. Ujal se pronásledovaných mnichů z Egypta, mezi které patřil i Jan Cassianus, o kterém bude později také zmínka. Mimochodem Cassianus Jana Zlatoústého považoval za svého učitele. Chrysostomos měl své obdivovatele, kteří stáli na jeho straně, ale bohužel i četné nepřátele z řad církve i politiky, kterým se nakonec podařilo Jana zahnat do exilu. Tam na následky strádání zemřel.⁴⁸

Jan Zlatoústý si přál, „*aby četba a meditace bible vedly mnichy i lidi ve světě, aby se všichni postili, konali bdění, žili střídme, usilovali o intenzivní a neustálou modlitbu.*“⁴⁹

V souvislosti s asketickým životem v Sýrii se hovoří o takzvaném Společenství Smlouvy nebo také v překladu Synové smlouvy – církevní skupině asketů, laickém hnutí, jehož členové se po křtu vzdávali jiného sňatku, než byl ten pravý, s Kristem. To uvádějí například *Skutky Tomášovy* – volbu mezi sňatkem pozemským či sňatkem s Kristem, který byl spojován s asketickým životem.⁵⁰

48 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I*, s. 303-321.

49 Tamtéž, s. 306.

50 Tamtéž, s. 61.

4.2.2 Basileos Veliký - komunity

K zakladatelům raného mnišství náleží vedle již zmiňovaného Pachómia i Basileos Veliký, biskup kaisarejský (329/330-379). Přikláněl se k cenobitství. Po nabytých zkušenostech z cest u egyptských, syrských a palestinských mnichů vytvořil monastický program. Se svým přesvědčením, že Bůh stvořil člověka jako společenského tvora a nikoliv osamoceně žijícího, se zaměřil především na cenobitství. Kláštery pro něj představovaly pravá střediska křesťanského života.⁵¹ Vytvořil komunitu z lidí různých skupin, ať už to byli vojáci, děti revoltující proti svým rodičům či křesťané toužící žít život podle evangelia. Komunita žila v cenobiu velice skromně, společně se několikrát denně modlila a společně také pracovala. Řídili se evangeliem, z kterého si Basileos vyvodil, že každý křesťan se má neustále modlit, číst bibli, žít v lásce a celý svůj majetek dát chudým. Komunity nazýval ADELFORES – FRATERNITAS. Jelikož pro Basilea bylo jedinou řeholí a pramenem Písmo, čerpal z něho pro život a jeho odpovědi na různé otázky vycházejí právě ze zkoumání Písma. Vydal tzv. *Malou a Velkou řeholi*. Ve *Velké řeholi* se zabývá otázkou lásky k Bohu, která nám je podle Basilea už dána při narození a naší povinností je třeba ji dál rozvíjet. Dále je to Boží krása, hodná obdivu a pak také láska k bližnímu, která je velice důležitá a je mimochodem spjatá i s láskou k Bohu⁵²: „*Kdo miluje Boha, bude milovat svého bližního [...] opakují, kdo miluje svého bližního, naplnil svůj úkol lásky k Bohu a Bůh chápe jako dar pro něj samého.*“⁵³ Důležitý je život společný, protože člověk je tvor společenský a každý potřebuje někdy pomoci od blízkého.

4.2.3 Další představitelé

Se svatým Basileem je spojeno jméno jeho přítele Grégoria, kněze a

51 Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 36-37.

52 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I*, s.232-234.

53 Bas., Reg. Fus. tr. 3 (PG 31,917n.). In Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství I*, s. 234.

biskupa. Basileos ho učinil biskupem nově založeného biskupství v Sassimu. V Grégoriovi byl neustálý rozpor mezi jeho individualismem a povinností a jistou odpovědností. Ať už se týkala péče o rodiče či povinnosti pomoci Basileovi v těžké situaci, kdy se sám stal biskupem v Sassimu, nebo koneckonců odpovědnost při pomoci zbavení ariánů od vlivu a moci v Konstantinopoli a navrácení ortodoxie této oblasti.⁵⁴

Vraťme se ještě k Janu Cassianovi, který, spolu se svým druhem Germanem, strávil dlouhé roky v mnišských oblastech Egypta, k nimž náležel například Skétis nebo Kellia. Později se uchýlil ke konstantinopolskému patriarchovi Janu Zlatoústému do Konstantinopole a po smrti přítele Germana zakládá klášter pro mnichy a též klášter ženský ve městě Massilia (dnešní Marseille).⁵⁵

Život syrských asketů zajímavě popisuje Theodórétos z Kyrru (asi 393-460) ve svém díle *Historia religiosa*. Zde líčí příběhy syrských mnichů a poustevníků, ať už těch, které sám znal nebo takových, o kterých slyšel vyprávět. Syrská askeze byla ve srovnání s egyptskými mnichy velmi razantní. „*Syrští asketi se poutali těžkými řetězy, nechávali se ve svých komůrkách zazdívat, žili nechráněni pod širým nebem, nebo stáli nepřetržitě na sloupě, v čemž dosáhl vrcholu Symeónés.*“⁵⁶

Theodórétos například líčí život muže jménem Iúlianos, který se uchýlil do nehostinné jeskyně. Tam žil a stravoval se pouze jednou týdně ječným chlebem s otrubami. K chlebu přikusoval sůl a pil vodu z přírodního pramene, kterou považoval za nejlahodnější nápoj. Neustále zpíval Davidovy chvalozpěvy

54 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 1*, s. 253-257.

55 Koupil, O., Úvod – Jan Cassianus a jeho zvyky cenobitů a léky na osm základních neřestí. In Jan Cassianus, *Zvyky cenobitů a léky na osm základních neřestí (a)*, Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Praha 2007, s. XVI-XXII.

56 Pavlík, J., Úvod - Theodórétos a jeho kniha o syrských mniších a poustevnících. In Theodórétos z Kyrru, *Historia religiosa: bohumilá historie mnichů syrských*, s. XXVII.

a byl přitom spjatý s Bohem. Později se k tomuto muži přidali další lidé, až jich byly stovky.⁵⁷ Nebo osud Markiana, který měl slavný původ a pocházel z císařského paláce. Toto vše odvrhl a veškerou lásku věnoval Bohu. Uprostřed pouště si postavil příbytek tak malý, že se do něj pořádně ani sám nevešel. Jedl pouze chléb, který si rozdělil na tak malé dávky, aby se nikdy zcela nenasytil, nýbrž stále hladověl a stále žiznil. Později založil dvě mnišské školy a měl také dva druhy, kteří si vystavili svá obydlí o podál – Eusebia a Agapéta.⁵⁸

Zárným příkladem toho, kam až lze v asketizmu a ve své obrovské víře v ctnostný život dojít a kolik fyzické bolesti je možné vydržet, je Symeónés. Počínaje poukázáním na skutečnost, že jedl pouze jednou týdně, či držel čtyřicetidenní hladovku nebo to, že si přepásal velice silně a pevně svá bedra provazem, až z něho po deseti dnech tekla krev. Při hladovce zpočátku stál a chválil Boha, po dalších dnech, kdy už tělo zesláblo a síla ubývala, seděl, v posledních dnech dokonce ležel. Z tohoto důvodu se přivázel pevně provazy ke sloupu, aby vydržel celých čtyřicet dní stát. Nechal si také vyrobit na vrcholku hory kruhovou ohradu, ve které žil připoutaný železným řetězem k velkému kameni. Vyznačoval se velkým sebeovládáním, jak píše Theodórétos. Poté pokračuje svou obdivnou řečí na adresu Symeóna. Je skromný, milý a laskavý ke všem, kdož k němu přicházejí. Nabádá všechny, aby se osvobodili od země, odvrhli věci pozemské a aby vzhlíželi k nebeskému království. Ustavičně se také modlí a uzdravuje bližní. Za svůj život vykonal mnoho divů.⁵⁹

57 Theodórétos z Kyrru, *Historia religiosa: bohumilá historie mnichů syrských*, s. 16-17.

58 Tamtéž, s. 26-27.

59 Tamtéž, s. 111-123.

5. RANÉ FORMY ZÁPADNÍHO MNIŠTVÍ

Asketizmus na Západě se oproti Východu vyvinul v pozdějších letech. K přechodu od askeze premonastické k askezi monastické došlo v oblasti latinské církve ve druhé polovině 4. století.⁶⁰

5.1 Hieronymus

Důležitou postavu římské askeze představoval Hieronymus, který vedl biblickou a duchovní výchovu mezi aristokracií. Ta byla příznivkyní mnišského života.⁶¹ Hieronymus (nebo také Jeroným), se narodil asi kolem roku 347 na hranicích mezi Pannonií a Dalmácií v dobře situované křesťanské rodině. Mimo jiné vystudoval filozofii v Římě, odkud se poté vydal do známého politického centra Trevíru. Zde žil intenzivně křesťansky. Později odešel a po různých peripetiích žil nějakou dobu na poušti Chalkis, kde vedl asketický a poustevnický život. Roku 379 odešel do Antiochie, kde byl biskupem Paulinem vysvěcen na kněze. Ale ani zde nesetřval delší dobu, brzy opět odchází, tentokrát nejprve do Kónstantinopole, posléze však na základě pozvání svých západních přátel do Říma. Zde ho papež Damas učinil svým sekretářem. Hieronymus svými asketickými ideály velmi zapůsobil na Římany nebo ještě lépe na Římanky z vyšší společnosti. Zasloužil se do hlubšího duchovního života i do tajů Písma. Když opouštěl Řím, někteří jeho příznivci šli s ním. Za přispění finančních prostředků Římanky Pauly mohli v Betlémě vybudovat dva latinské kláštery, z nichž jeden byl ženský a jeden mužský. Jeroným se zde věnuje bohaté literární činnosti – překládá bibli, píše životopisy mnichů a překládá též pachómiovské texty. Roku 419 nebo 420 umírá.⁶²

⁶⁰ Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 39.

⁶¹ Tamtéž, s. 40.

⁶² Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, Benediktinské arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, Praha 2010, s. 212-215.

Zejména v počátcích svého mnišského způsobu života měl v sobě Hieronymus velký rozpor mezi ideálem mnišského života a svou slabostí. Měl však svůj vzor v podobě přítele z mládí, Bonosa, který se vydal mnišskou cestou a pro Hieronyma ztělesňoval mnišské ideály.⁶³ „*On mezi nebezpečnými vlnami světa žije bezpečně na svém ostrově – to je v lůně církve – a po příkladu (apoštola) Jana požívá knihu. Já ale vezím v hrobce svých vin, svázán řetězy hříchů a slyším z evangelia volání Páně: 'Hieronyme, pojď ven!'*“⁶⁴

Během svého působení v Římě napsal Hieronymus klíčový traktát o panenství s názvem *Dopis panně Eustochium*. Byl věnován dceři Hieronymovy duchovní přítelkyně Pauly. Hieronymus Eustochium obdivoval a považoval ji za ztělesnění ideálu Kristovy nevěsty. Po smrti své matky působila místo ní jako představená ženského kláštera. Její přítel Jeroným jí dával dokonce rady, aby se nestýkala s vdanými ani ovdovělými ženami. Proti erotickým myšlenkám má mysl zaměstnat pouze slovy Krista. A protože lidská duše potřebuje lásku, je nutné, aby naše mysl upnula své city k lásce duchovní. Ta totiž překonává naši touhu tělesnou. Cenil si manželství, ale až po panenství. Nabádal Eustochii, aby následovala příklad Marie a co nejvíce času trávila ve svém pokoji, neboť právě tam může prožívat onu důvěrnost s Kristem. Má se také neustále modlit, a to i před jídlem, po jídle, dokonce i několikrát během noci. Také před odchodem z obydlí i po návratu zpět. Dá se říci, že při každé činnosti a za všech okolností.⁶⁵

Po smrti své velké duchovní přítelkyně Pauly v roce 404 začal Hieronymus překládat pachómiovské texty, kterými chtěl oné zesnulé vyjádřit poctu, ale zároveň předkládal předlohové texty pro své následovníky i pro Paulinu dceru Eustochii. Kromě vyjádřeného smutku nad skolem své blízké osoby se autor dále pokusil o celkový přehled Pachómiova díla, včetně popisu a fungování

63 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 215-216.

64 Hier., Ep. 7,3. In Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 216-217.

65 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 221-227.

kláštera. Mniši žijí v chudobě a jejich náplní je mimo jiné péče o nemocné.⁶⁶
*„Strava mnichů se mimo postní dny (středa, pátek) podává v poledne a večer; kdo chce, může jíst méně; jí se společně, ale opět kdo chce, může jíst sám. Práce je organizována ve skupinách pracujících ve stejné profesi, podle profesí také mniši obývají jednotlivé domy.“*⁶⁷

Jak se uvádí v knize *Spiritualita křesťanského mnišství*, Hieronymus byl po několik desetiletí hlavní autoritou západního mnišství. *„Svémi texty ovlivňoval další mnišské generace, a to až dodnes. Překlady pachómiovských textů jsou pramenem poznání Pachómiova mnišství a dějin mnišství vůbec.“*⁶⁸

Stejně jako v Římě se i v dalších částech Itálie mnišství zabydlovalo. Díky biskupovi Ambrosiovi (+397) existuje svědectví o existenci společenství eremitů u italského pobřeží. Díky němu se stal Milán důležitou mnišskou oblastí.⁶⁹

Odlišnost západního a východního mnišství lze pozorovat například tím, že na Západě se objevily výhrady vůči poustevnictví a také tu eremitství nesehrálo tak důležitou roli jako na Východě.⁷⁰

5.2 Augustinus

Augustinus (+430) – kněz a biskup hipponského kléru severoafrické oblasti, sepsal svá pravidla mnišského života, svou řeholi. Je autorem vůbec první klášterní řehole na Západě. Velice ovlivnil celý vývoj západního mnišství.⁷¹ Narodil se v roce 354 v oblasti severní Afriky hluboce věřícím rodičům. V době svého mládí vedl čilý milostný život, se svou milenkou měl syna jménem

⁶⁶ Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 250.

⁶⁷ Tamtéž, s. 250.

⁶⁸ Tamtéž, s. 251.

⁶⁹ Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 41.

⁷⁰ Tamtéž, s. 43.

⁷¹ Tamtéž, s. 43-44.

Adeodatus. V roce 387 se však nechal pokřtít a v pozdějších letech se stal nejprve knězem, posléze biskupem severoafrického města Hippo Regius.

Život mladého studenta rétoriky, čtoucího filozofické spisy, změnil Cicero. Respektive jeho dílo *Hortensius*, které Augustina směřovalo po duchovní stránce a vedlo ho k hledání pravdy. Biblí byl však zklamán, přiklonil se k manicheizmu, který kritizoval Písmo i církev. Obdivoval manicheistickou zdrženlivost a jejich usilování o život v celibátu. On sám toto zatím nedokázal, stále žil se svou milenkou. Po pokusu společného života s manichejci se rozhodl manicheizmus opustit. Rozchází se také se svou družkou, aby si však vzápětí našel novou. Je však velmi rozpolcený a ve svém nitru svádí opravdový boj – nedovede si představit, že by mohl žít život bez sexu a intimností. Na straně druhé je však přitahován zdrženlivostí a možným splynutím s Bohem. Vzápětí dochází k události, která rozhoduje o dalším Augustinově životě.⁷² Plačící promlouvá k Bohu, když v tom slyší hlas „jako hoch a dívky, jež zpívají často opakuje: ...'Vezmi, čti! Vezmi, čti!' Ustrnul jsem a změniv tvář svou počal jsem usilovně přemýšlet, zda děti při některé hře nezpívají něco podobného; nemohl jsem si vzpomenouti, že bych kdy něco podobného slyšel. A potlačiv proud slzí, vstal jsem, nic jinak si to nevykládaje, než že Boží rozkaz mně nařizuje otevřít Písmo a čísti to místo, na které připadnu...“⁷³ Po této zkušenosti ukončil učitelskou kariéru, nějaký čas působil v Římě, kde se mimo jiné seznamoval s několika principy života mnichů. Největší význam viděl Augustinus v lásce, které se vše podřizuje. Bůh je totiž láska a tudíž být proti lásce znamená být i proti Bohu.⁷⁴ „Také žákům, které vyučoval řečnickému umění, to Augustin oznámil a doporučil jim, aby si našli jiného učitele; on že se rozhodl sloužit Bohu.“⁷⁵

72 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 253-256.

73 Aug., Conf. 8,12. In Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 256.

74 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 257.

75 Osa, P.T.J.van Bavel, Úvod do Augustinovy řehole. In Augustin z Hippo, *Řehole pro komunitu*, Karmelitánské nakladatelství, Kostelní Vydří 2004, s. 14.

Později se se svými přáteli přesunuli do Afriky, kde žili na samotě oddaní Bohu a modlitbám. V hipponské katedrále se stal knězem a v blízkosti této katedrály založil i klášter. Sám šel ostatním příkladem svým způsobem života – láskou, laskavostí, tolerancí. Vše mělo být společné a rozděleno dle potřeb jednotlivců, nikdo neměl mít svůj vlastní majetek. Žilo se zde velice skromně, oděv byl prostý, strava se skládala především ze zeleniny a luštěnin. V případě nemoci či návštěvy bylo možno jíst i maso.⁷⁶

I Augustinova *Řehole* je prodchnuta láskou a k té je zapotřebí právě ona laskavost, tolerance, starostlivost, péče i odpuštění. Jen v takovém životě, kde se objevují výše uvedené vlastnosti, včetně modlitby, může vyniknout opravdová láska. Neboť, jak uvádí Augustin, láska je základem a středobodem mnišství. Kvůli lásce se do mnišského života vchází a i kvůli ní se v něm také setrvává. Láska je v podstatě zázrakem, který lidem dodává velké množství energie a díky kterému lidé poznávají lépe a hlouběji to, co chtějí. Vzájemná láska a přátelství mezi lidmi se vyznačuje zaměřeností na Boha, protože společné hledání Boha vytváří silná přátelství. Skutečná přátelství mají svůj základ v Bohu. Ruku v ruce s láskou jde pokora, která má být stále přítomna našim činům a která má i napomáhat představeným proti možnému zneužití moci. Představený má být v první řadě jako starostlivý milující otec, který však musí uplatňovat i přísnost a svou autoritu. Ale veškerý základ je opět láska. Augustinus se ve své *Řeholi* zabýval také čistotou a chudobou. Čistota je velmi důležitá na cestě k Bohu, je její součástí. Panictví a panenství je znakem pravé oddanosti Pánu, je opravdovým projevem lásky a je skutečnou obětí, která nás s Bohem spojuje. Co se týče chudoby, tak jak bylo popisováno v *Řeholi*, vše má být společné a naopak nic se nemá přivlastňovat a pokládat jen za svůj majetek. Zřeknutí se majetku je totiž pokládáno za jeden z prvních důležitých aspektů začlenění se do mnišského společenství. Zmiňme se ještě o modlitbě a jaká by měla z Augustinova pohledu

76 Osa, P.T.J.van Bavel, Úvod do Augustinovy řehole. In Augustin z Hippo, *Řehole pro komunitu*, s. 14-15

být. V první řadě má být horlivá, jelikož je záležitostí srdce, pak také hluboká a skutečná. Společná modlitba se praktikuje šestkrát denně, a to ráno, po deváté hodině opět, v poledne, odpoledne, večer a ještě v noci. Mimo to je ještě čas pro každého na modlitbu soukromou. K tomuto účelu jsou k dispozici takzvané oratoře, které poskytují klid pro modlitbu.⁷⁷ Pro Augustina byl velice důležitý soulad mezi myslí a projevem, tedy mezi tím, co si člověk myslí a mezi tím, co vysloví nahlas. Tyto dvě stránky nesmí být v rozporu. Nutná je naděje, víra a láska. „*Když opravdu věříme, doufáme a milujeme, probouzí se v nás hluboká touha po Bohu, který je podle Augustina duší každé opravdové modlitby.*“⁷⁸

Augustinus měl představu koncepce mnišství ve smyslu jeruzalémské prvotní církve s její jednotou duše a srdce. Z této jednoty plyne další jednota, ať už se týká dobrovolné chudoby, úcty a respektu k ostatním nebo svobody a tolerance. Podstata je v jednotě Trojice a v Ježíši, který sestoupil na zem, aby k oné jednotě přivedl lidstvo. To je na cestě k jednotě, ke které má napomáhat církev. Ta je prostředníkem.⁷⁹

Augustinova *Řehole* je členěna do několika kapitol, které se zaměřují na společný život, modlitbu, životosprávu a odříkání, zachovávání čistoty a bratrské napomenutí, časné věci a starost o ně, odprošení a odpuštění, autoritu a poslušnost a na zachovávání řehole.

Dílo vyzdvihuje život lidí ve společenství, to má velký význam. Oproti tomu neklade přílišný důraz na asketismus. Důležitá je láska a pospolitost lidí, stranících se chamtivosti a sobectví.⁸⁰ K sobectví a povýšenosti vede též již zmiňované přivlastňování si jakéhokoliv majetku. V knize *Řehole pro komunitu*

77 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 260-275.

78 Osa, P.T.J.van Bavel, Komentář k řeholi svatého otce Augustina. In Augustin z Hippo, *Řehole pro komunitu*, s. 38

79 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 280.

80 Osa, P.T.J.van Bavel, Úvod do Augustinovy řehole. In Augustin z Hippo, *Řehole pro komunitu*, s. 12-13.

je výstižně uveden Augustinův názor a to takový, že člověk, když se čehosi za jistých okolností vzdá, může tak být více šťastný, než kdyby si předmět ponechal.⁸¹ „Proč? Protože člověk pociťující potřebu mnoha věcí žije ve stálém nepokoji následkem své nenasytné touhy mít stále víc; nenachází klid a nikdy nebude spokojen.“⁸² Čím víc člověk má, tím víc ještě chce a nikdy není spokojený. Oproti tomu však láska napomáhá k odpoutání se od oného.

Budeme-li chtít shrnout nejdůležitější Augustinovy myšlenky, přijdeme na to, že nechtěl žít jako poustevník, šlo mu o společné soužití duchovních, které by bylo vyplněné vzájemnou láskou a úctou na cestě k Bohu. Důležitá je jednota křesťanů a společný cíl.⁸³

„Sepsáním první klášterní řehole v západní oblasti ovlivnil rozhodujícím způsobem konkrétní utváření křesťanského řádového ideálu, a tím i základ dalšího vývoje řádového života v západní Evropě.“⁸⁴

5.3 Galské mnišství

Své nezastupitelné místo v západním křesťanství má jistě i Galie, takzvaná nejstarší dcera římské církve. K rozvoji křesťanství v této oblasti dochází za vlády císaře Konstantina, kdy dochází k ochraně církve.⁸⁵

V klášteře Marmoutier u Tours byli soustředěni asketi spřízněni s Martinem z Tours (+397), kteří měli blízko k eremitství.⁸⁶ O Martinovi píše jeho žák Sulpicius Severus v dílech *Život svatého Martina* a v *Dialogích*

81 Osa, P.T.J.van Bavel, Komentář k řeholi svatého otce Augustina. In Augustin z Hippo, *Řehole pro komunitu*, s. 44.

82 Tamtéž.

83 Tamtéž, s. 24.

84 Osa, P.T.J.van Bavel, Úvod do Augustinovy řehole. In Augustin z Hippo, *Řehole pro komunitu*, s. 9.

85 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 282-283.

86 Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 45.

o ctnostech/zázracích svatého Martina. Tato díla vznikají v galském Primuliaku a odráží se v nich jednak Martinův životní příběh, ale též Sulpiciův náhled na asketický život. Především *Život svatého Martina* má velký ohlas a je důležitý pro mnišskou a asketickou spiritualitu Západu.

Ve výše uvedených dílech se liší rok Martinova narození. Zatímco v *Životě svatého Martina* se rok jeho narození uvádí 336, v *Dialozích* je to rok 316. Každopádně Martin zakládá svůj klášter Locutiacum (Ligugé). Odtud odchází do města Turones (Tours), kde se má stát biskupem. Zakládá další klášter Maius Monasterium (Martmoutier) a vytváří zde své sídlo. Umírá v Condaces (Candes-St.-Martin) na západ od Tours v roce 397.

Pokud se podíváme na Martinův příběh, začněme u jeho vojenské dráhy, na kterou se dát nechtěl. Vojenskou službu konal proti své vůli, a to na žádost otce, který ho nechal do armády naverbovat. Už zde se projevovala Martinova láska a dobrota, s kterou jednal vůči ostatním. Nakonec docílil toho, aby byl z armády propuštěn, načež se vydává vstříc křesťanskému životu po vzoru Ježíše Krista. Martinovo mnišství se nese v duchu přesvědčení o následování apoštolů.

Sulpicius Severus líčil v závěru životopisu Martinovy vlastnosti – Martin se vyznačoval obrovskou sebekázní v odříkání, byl to vytrvalý služebník boží, který se stále oddával Božímu dílu, neustále se modlil. Jedl a spal jen v takové míře, v které to bylo nutné. Vyznačoval se obrovskou tolerancí a trpělivostí a nikdo ho nikdy neviděl rozzlobeného či smutného. Byl vzorem pro ostatní mnichy, jakousi jejich řeholí. Přestože žil v milosrdenství, byl často trnem v oku i soustem k pomlouvání biskupům.⁸⁷

Přátelé líčí rozdíly mezi mnišstvím Martina a egyptskými mnichy: „ *Oni jsou totiž volní od jakékoli přítěže a při konání svých obdivuhodných skutků mají za svědky pouze nebe a anděly – kdežto Martin stojí uprostřed společnosti a mezi lidmi, uprostřed svářících se kleriků, uprostřed zuřivých biskupů, téměř denně napadán hned tu, hned zase jinde urážkami, a proti všemu protivenství*

⁸⁷ Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 339-355.

se zaštiťuje hradbou ctnosti.“⁸⁸

Můžeme se setkat s různými vysvětleními pojmu regula/řehole.⁸⁹

88 Sulp. Sev., Dial. 1,24,2. In Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 355.

89 Puzichová, M., Předmluva – Vznik mnišství. In *Řehole Benediktova*, s. XXIX – XXXII - Různá vysvětlení pojmu regula/řehole: Již několikrát byl výše uveden pojem řehole, především v dílech několika otců. Toto slovo lze však chápat různými způsoby. Pachómios například pojem regula chápe jako pravidlo, které mnišský život utváří a také tak označuje samotnou bibli. Pak je také regula možným životním postojem křesťana, řídícím se Písmem svatým. Může to znamenat ale také slovo předávané ústně neo správný příklad pro chování křesťana, nařízení či život pod představeným. Nejvíce je však termínu regula užíváno jako písemného řádu, upravujícího život mnichů v komunitě. Řádem je stanoveno, jak se mají mniši chovat, modlit, pracovat a v klášteře žít. I když kláštery mají své různé řehole, podstata mnišství je společná – čerpání z mnišské tradice a z Písma svatého jako základu.

6. Co všechno obnáší a jaké etapy zahrnuje mnišský a duchovní život?

Podle Jana Cassiana člověk je buď povolán Bohem, kdy toužící po věčném životě a spáse naslouchá a řídí se pokyny svého otce, nebo prostřednictvím lidí, kteří ho osloví a třetí je z donucení okolností, například pod hrozbou ztráty života. S těmito povoláními je spojeno zřeknutí, které mnich musí učinit, aby se ocitl na té správné cestě dokonalosti Boží. Tělesné zřeknutí se týká odmítnutí veškerého bohatství tohoto světa, dále mnich musí zamítnout svůj minulý život i s hříchy, vášněmi a špatnostmi a jako třetí se jeví odhlédnutí mysli od stávajících viditelných skutečností a přiklonění se k věcem neviditelným, budoucím. Mnišství zde přirovnává k činu Abrahama, který uposlechl svého Boha a odešel ze svého bydliště a ze svého domu tam, kde mu Bůh přislíbil se ukázat.⁹⁰ Askeze fyzická dle něj není v mnišském životě tak podstatná jako neustálá modlitba. O té se píše také ve druhém díle: *Apothegmata* – výroky a příběhy pouštních otců. Zde odpovídá abba Agathón bratrům na otázku, která ctnost je nejvíce namáhavá. Nejnamáhavější je dle něj nepřetržitá modlitba k Bohu. Jiný stařec zase říká, že neustálá modlitba rychle napravuje mysl. A ti, kteří se modlí, mají tak dělat tiše a v klidu.⁹¹

V knize *Spiritualita křesťanského mnišství* je popisován život v klášteře, který založil Martin z Tours: „*Martin si udělal chýši z větvi a po jeho příkladu i mnozí z bratří. Jiní své cely vykutali do skály [...] Nikdo neměl nic vlastního a vše dávali do společného majetku...*“⁹² Dále se uvádí, že se tu vedlo písařství, jediné z umění, ale kratší část dne, protože většina dne byla zasvěcena modlitbám. Většinu času všichni trávili na svých celách, kromě času společně stráveného při modlitbě či jídle. Nesmělo se nic kupovat ani prodávat.⁹³

⁹⁰ Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 1*, s. 212-213.

⁹¹ *Apothegmata - výroky a příběhy pouštních otců II*, s. 65-70.

⁹² Sulp. Sev., Mart. 10,4-8. In Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 353.

⁹³ Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 353.

Hieronimus uvádí, že mnich je především křesťanem a má tudíž před sebou též cíl jako jiní: hledat Pána a žít dobrým životem v ustavičné práci a kontemplaci. Prototypem mnišského života a prvním mnichem byl Jan Křtitel, který žil v poušti. Na koho totiž sestoupí Duch svatý, ten opustí svůj domov a odebere se na poušť, protože⁹⁴ „...*Duch svatý nerad přebývá tam, kde je mnoho lidí a zástupy, diskuse a zápasy. Ne, Duch svatý má své speciální sídlo v samotě.*“⁹⁵

Jednou vyprávěl abba Makarios Egyptský ze Skétis starcům, jak je líčeno v Apofthegmatech III, že mu kdysi myšlenky říkaly, aby se odebral do pouště. Po pěti letech s touto myšlenkou skutečně na poušť odešel a viděl tam v blízkosti zvířat dva nahé lidi. Lekl se, že jsou to duchové. Lidé na něj však promluvili, aby se nebál. Přišli z koinobia a žijí tam už čtyřicet let. Makarios se jich zeptal, jak by se mohl stát mnichem? Oni odvětili, že aby se člověk mohl stát mnichem, musí se všeho zříct. Na otázku, zda jim není v zimě zima a naopak v horku velké teplo řekli, že je přece Bůh uzpůsobil tak,⁹⁶ „...*že nás ani v zimě nezebe, ani nás nepálí horko.*“⁹⁷

Pro Augustina byla velmi důležitá fyzická práce mnichů. Jak poukazuje na doby minulé, Josef byl tesařem a Pavel vyráběl stany. Manuální práce by měla být s duchovní činností vyvážená a není překážkou v myšlenkách na Boha. Stejně tak četba – mniši se v určitém čase dne věnují i četbě.⁹⁸ Dokonce se četlo i během jídla. Neméně důležitým aspektem bylo dle Augustina neustálé a pravidelné modlení v pevně danou dobu a hodinu.

94 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s.247.

95 Homilii In Marcum 1,270-276. In Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 247-248.

96 *Apofthegmata - výroky a příběhy pouštních otců III*, s. 56-57.

97 Tamtéž s.57.

98 Ventura, V., *Spiritualita křesťanského mnišství 3*, s. 279.

V životě mnichů je též možno se setkat s proviněním člena a jeho následným pokáráním či napomenutím. Nejprve se tak dle Augustina má učinit mezi čtyřma očima a pokud nedojde k nápravě, pak si má bratr přizvat ještě dalšího svědka, který by byl další promluvě přítomen. Pokud ani tak provinilec neuposlechne, má se informovat církev, která hříšníkovi při jeho popírání viny udělí trest. Když dotyčný odmítne trest přijmout, komunita kláštera ho může ze svých řad propustit.⁹⁹

„Mnich má každý večer a ráno skládat účty sám sobě: <Co z toho, co chce Bůh, jsem neudělal, a co z toho, co nechce, jsem udělal?> Když sám sebe takhle zkoumá, dělá celý život pokání. Tak se má chovat mnich, tak žil abba Arsenios.“

100

Pro mnicha, který se měl stát příkladným, bylo tedy zcela podstatné, aby se na počátku své cesty vzdal všeho světského, materiálního a spojeného s jeho minulostí. Aby se mohl vydat tím správným duchovním směrem, musel se nejprve vypořádat se svou tělesností a s ní spojenými žádostmi těla. K tomuto jistě napomáhala i častá modlitba a oddanost Bohu, též fyzická práce a skromná strava, která udržovala bdělého ducha.

99 Osa, P.T.J.van Bavel, Komentář k řeholi svatého otce Augustina. In Augustin z Hippo, *Řehole pro komunitu*, s. 50,51.

100 *Apothegmata - výroky a příběhy pouštních otců II*, s. 58.

7. ZÁVĚR

Za prvořadou mnišskou oblast lze považovat Egypt, který byl jistě pro poustevníky velice vhodným místem s dobrými podmínkami. Rozlehlé pouště a pusté oblasti byly ideálním útočištěm anachoretům, kteří se sem mohli odebrat, rozjímat a nebýt zde tolik pod vlivem svodů a pokušení.

Pro mnichy, kteří se dobrovolně již od třetího století vydávali do samoty pouště, bylo toto místo spojeno s klidem a též s Ježíšem, Mojžíšem i Janem Křtitelem, kteří v poušti také pobývali. Zde došlo i k setkání s Bohem. Asketi zde žili prostě a chudě, po vzoru Ježíše Krista.

S křesťanským mnišstvím byla od počátku spojována křesťanská askeze a s ní spojený asketický život. Ten se vyznačoval, po Kristově vzoru, odříkavým a chudobným životem. V raně křesťanském období je patrné, že manželským životem sice lze žít, ale daleko více je ceněn život bez manželství.

Jako hlavní motiv se tedy jevilo asketické následování Ježíše. Ale to bylo hojně podporováno vidinou blízkého konce světa. Bylo dobré oprostít se od pomíjivého světského života, který stejně jednou zanikne, a vyčkat na příchod Pána a odměny za ctnostný život, které se vzorným křesťanům dostane na onom světě. Až se uskuteční pravý boží soud, budou odměněni. Asketi se vydělovali od ostatních věřících v křesťanské obci, vytvářeli si svůj specifický způsob života. Do přesně zorganizované křesťanské společnosti, v jejímž čele stál biskup a kde bylo vše přesně rozdělené, asketa zahrnut nebyl. Ledaže by se připojil v rámci některé funkce, kterou by vykonával. Ale to už by zčásti přicházel o svůj asketický život.

Otcové pouště svou dobrovolnou askezí, která je činila odlišnými od ostatních, získávali velký zdroj vnitřní síly. Šlo o to zbavit se všech svých tělesných tužeb. Tito lidé jedli jen malé množství potravy, oblékali se velice skromně, často jen do kusů či cárů látky, někdy putovali pouští i nazí. Někteří se doslova přiblížili zvířecímu stavu. Jejich cílem bylo co nejvíce se oprostít a vzdálit se normálnímu lidskému životu a společnosti a co nejvíce se přiblížit stavu smrti. Jen tak mohli nabýt onu obrovskou vnitřní sílu přiblížit se Bohu a získat tak léčitelské schopnosti. Právě těmito získanými nadpřirozenými schopnostmi a svou vnitřní silou byli schopni uzdravovat nemocné a zápasit tak s démony. A přemoci je. Svatý muž však pomáhal například i při problémech s přírodními živly, byl nápomocen lidem v bídě svým milosrdenstvím, mohl dokonce působit jako prostředník při různých sporech.¹⁰¹

V knize Apofthegmata III – výroky a příběhy pouštních otců je popisováno, jak jeden asketa viděl člověka, který se kvůli posedlosti démony nemohl postit. Asketa se tedy, ovlivněn Boží láskou, pomodlil, aby démon přešel na něj, a aby byl onen člověk vysvobozen z ďábových osidel. Bůh mu pomohl, démonem byl najednou posedlý asketa.¹⁰² „*On však svůj půst ještě zesílil a odevzdal se modlitbě a askezi. Bůh ale z něho za několik dní toho démona vyhnal hlavně kvůli jeho lásce.*“¹⁰³

Můžeme říci, že bezesporu obě formy křesťanského mnišství, ať už eremitství či cenobitství, výrazně ovlivnily další vývoj mnišství. Eremitství je jednoznačně spojováno se jménem Antónia, který se v mladém věku vzdal všeho světského a jal se následovat Boha, aniž by se strachoval, co bude dál. Životopis Antóniův sepsaný Athanasiem, se stal důležitým pramenem, ze kterého později čerpali další otcové mnišství. Byl velkou inspirací pro ty, kteří se chtěli stát

101 Vavřínek, V., Otcové pouště v pozdně antické společnosti. In Lendělová, V., Řoutil, M., *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, Karlova univerzita v Praze, Praha 2006, s. 85-90.

102 *Apofthegmata - výroky a příběhy pouštních otců III*, s. 11.

103 Tamtéž.

mnichy. Cesta k věčné spáse byla Egyptanem Pachómiem pojata prostřednictvím koinobií, chráněného prostoru, který vybudoval v touze po větší pospolitosti a blízkosti asketů.

Mimo Egypt byl výraznou osobností Basileos Veliký. Na základě své oddanosti Bohu sepsal *Malou a Velkou řeholi*, vycházející z Písma. Žil skromně s lidmi různých skupin v komunitě, kterou vytvořil.

„Svými podněty poskytl Basileos východní církvi nakonec model kláštera, který je až do dnešní doby v této oblasti pro mnišský život určující.“¹⁰⁴

Tak, jako počátky východního mnišství, tak i západní mnišství má své výrazné osobnosti. Mezi ně musíme počítat Hieronyma, který svými texty a překlady pachómiovských textů ovlivňoval a stále ovlivňuje další mnišské generace.

Autorem vůbec první klášterní řehole na Západě byl Augustinus z Hippo, který sepsáním svých pravidel podstatným způsobem ovlivnil další vývoj křesťanství na Západě.

Životy ctnostných žen a mužů, žijících příkladným životem, zprostředkovávaly pro následující generace obraz mnišství, a to i díky sepsaným příběhům pouštních otců. Ze životopisů a příběhů mohla čerpat i další křesťanská mnišská pokolení.

Z řeholí staršího období čerpal v VI. století Benedikt z Nursie (zakladatel kláštera na Monte Cassinu a řádu benediktinů), v jehož díle jsou o tomto zmínky. Ať už se jedná o řeholi Basileovu spojenou s jeho představami uspořádání mnišského života, nebo také zmínka o Pachómiově řeholi.¹⁰⁵ Podstatný význam pro Benedikta měly i Augustinovy myšlenky a jeho řeholní tradice s ideálem

104 Frank, K.S., *Dějiny křesťanského mnišství*, s. 37.

105 Puzichová, M., *Předmluva – Vznik mnišství*. In *Řehole Benediktova*, s. XXVIII.

„společného života podle vzoru prvnotní církevní obce v Jeruzalémě.“¹⁰⁶

Bezesporu řehole a řády, sepsané v raném období mnišství jistě byly a stále jsou inspirací a pramenem poznání pro další mnišský život, komunity a řády.

Je až obdivuhodná obrovská síla a odhodlání rozhodnout se pro cestu, kterou si asketi a poustevníci sami dobrovolně vybrali. Dokázali se zříci všech tělesných požitků, žili na pokraji smrti v poušti, často až na hranici animálnosti, aby posléze díky získané velké vnitřní síle nabyli léčitelských nadpřirozených schopností. Vydávali se pak zpět do civilizace pomáhat potřebným.

106 Puzichová, M., Předmluva – Vznik mnišství. In *Řehole Benediktova*, s. XXVIII.

8. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

AUGUSTIN z Hippo. *Řehole pro komunitu*, přel. V. V. Mareček a kolektiv, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-885-2

APOFTHEGMATA : výroky a příběhy pouštních otců I, přel. J. Pavlík, Praha : Benediktinské arcidiocésie svatého Vojtěcha a svaté Markéty, 2000. ISBN 80-902682-2-6.

APOFTHEGMATA : výroky a příběhy pouštních otců II, přel. J. Pavlík, Praha : Benediktinské arcidiocésie svatého Vojtěcha a svaté Markéty, 2005. ISBN 80-86882-01-2.

APOFTHEGMATA : výroky a příběhy pouštních otců III, přel. J. Pavlík, Praha : Benediktinské arcidiocésie svatého Vojtěcha a svaté Markéty, 2008. ISBN 978-80-86882-10-9.

CASSIANUS, Jan. *Zvyky cenobitů a léky na osm základních neřestí (a)*, přel. O. Koupil, J. Pavlík a kol., Praha : Benediktinské arcidiocésie svatého Vojtěcha a svaté Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-07-9.

COZZENS, Donald Bernard. *Osvobodit celibát*, přel. M. Koupilová, Praha : Benediktinské arcidiocésie svatého Vojtěcha a svaté Markéty v Břevnově, 2008. ISBN 978-80-86882-08-6.

Filokalia – duchovní texty křesťanského Východu, úvod a komentář Allyne Smith. přel. R. Hanzl, Praha : Volvox Globator, 2008. ISBN 978-80-7207-678-9.

FRANK, Karl Suso. *Dějiny křesťanského mnišství*, přel. Z. Lochovský, Praha : Benediktinské arcidiocésie svatého Vojtěcha a svaté Markéty, 2003. ISBN 80-902682-8-5.

CHITTY, Derwas J. *The desert a city*. Oxford : Basil Blackwell and Mott, Ltd., 1966.

KOUPIL, Ondřej. Úvod – (a) Autor poučných příběhů pro komořího Lausa a jeho doba. In Palladios, *Poučné příběhy pro komořího Lausa*, přel. J. Pavlík, Praha: Benediktinské arcidiocésie svatého Vojtěcha a svaté Markéty v Břevnově,

2002. ISBN 80-902682-6-9.

KOUPIL, Ondřej. Úvod - Jan Cassianus a jeho zvyky cenobitů a léky na osm základních neřestí. In Jan Cassianus, *Zvyky cenobitů a léky na osm základních neřestí (a)*, přel. O. Koupil, J. Pavlík a kol., Praha : Benediktinské arcidiocésie svatého Vojtěcha a svaté Markéty, 2007. ISBN 978-80-86882-07-9.

LUISLAMPOVÁ, Pia., Předmluvy – Spiritualita Řehole Benediktovy. In *Regula Benedicti : Řehole Benediktova*, přel. V. Engelhart, A. Franecová , O. Koupil, Praha : Benediktinské arcidiocésie svatého Vojtěcha a svaté Markéty, 1998. ISBN 80-238-2676-X.

OSA, P. Tarsicius Jan van Bavel, Úvod do Augustinovy řehole. In Augustin z Hippo, *Řehole pro komunitu*, přel. P. Tarsicius Jan van Bavel OSA a kol., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-885-2

OSA, P. Tarsicius Jan van Bavel, Komentář k řeholi svatého otce Augustina. In Augustin z Hippo, *Řehole pro komunitu*, přel. P. Tarsicius Jan van Bavel OSA a kol., Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2004. ISBN 80-7192-885-2

PALLADIOS. *Poučené příběhy pro komořího Lausa*, přel. J. Pavlík, Praha : Benediktinské arcidiocésie svatého Vojtěcha a svaté Markéty v Břevnově, 2002. ISBN 80-902682-6-9.

PAVLÍK, Jiří, Úvod – Theodóretos a jeho kniha o syrských mniších a poustevnících. In *Historia religiosa: bohumilá historie mnichů syrských*, přel. J. Pavlík, Praha : Benediktinské arcidiocésie svatého Vojtěcha a svaté Markéty, 2005. ISBN 80-86882-00-4.

PUZICHOVÁ, Michaela, Předmluvy – Vznik mnišství. In *Regula Benedicti : Řehole Benediktova*, přel. V. Engelhart, A. Franecová, O. Koupil, Praha : Benediktinské arcidiocésie svatého Vojtěcha a svaté Markéty, 1998. ISBN 80-238-2676-X.

Vavřínek, V., Otcové pouště v pozdně antické společnosti. In Lendělová, V., Řoutil, M., *Rýžoviště zlata a doly drahokamů*, Sborník k počtě 75. narozenin Václava Huňáčka, Praha : Pavel Mervart; Karlova univerzita v Praze, 2006. ISBN 80-86818-30-6 (Pavel Mervart), ISBN 80-7308-143-1 (Karlova univerzita

v Praze, Filozofická fakulta).

THEODÓRÉTOS z Kyrru. *Historia religiosa: bohumilá historie mnichů syrských*, přel. J. Pavlík, Praha : Benediktinské arcidiocese svatého Vojtěcha a svaté Markéty, 2005. ISBN 80-86882-00-4.

VENTURA, Václav. *Spiritualita křesťanského mnišství 1*. Praha : Benediktinské arcidiocese svatého Vojtěcha a svaté Markéty v Břevnově, 2006. ISBN 80-86882-03-9.

VENTURA, Václav. *Spiritualita křesťanského mnišství 2-3*. Praha : Benediktinské arcidiocese svatého Vojtěcha a svaté Markéty v Břevnově, 2010. ISBN 978-80-86882-14-7.

9. RESUMÉ

In this bachelor thesis, I deal with the inception of monasticism, with special respect to 2nd to 4th centuries. The principal goal of this study is to resolve the question, "What specific reasons led early Christians to decide for an ascetical life in the desert?" I analyze here the development and main principles of monasticism. After explanation of specific terms (incl. asceticism), I concentrate, at first, on the early period of eastern monasticism. In this part, I characterize ascetical life in the desert (eremitism), the principles of collective life in monasteries (cenobitism), as well as the main representatives of eastern monasticism from Egypt, Syria, Jerusalem and other regions. With eastern monasticism are connected *Apophthegmata Patrum* – Sayings of the Desert Fathers, a collection of stories and descriptions of spiritual practices provided by Desert Fathers to their disciples (monks). In the part concerning western monasticism, I specifically discuss Hieronymus (St. Jerome), Augustine of Hippo and Martin of Tour. In the last part, I describe the phases of monasticism, and life in monasteries connected with those phases. In the conclusion, I summarize the information from the previous chapters, and answer the questions formulated in the introductory part.

10. PŘÍLOHA

Augustin z Hippo – Řehole pro komunitu

Výběr:

Kapitola I. - Účel a základ společného života

5. „Ti, kdo měli ve světě nějaký majetek, ať nepovažují za nespravedlivé, že jejich majetek slouží všem, když vstoupili do kláštera.“

Kapitola II. - Modlitba

11. „V oratoři se nezapomínejte na nic, než k čemu je určena a od čeho má jméno. Jinak by ti, kdo se chtějí modlit ve svém volném čase mimo stanovené hodiny, byli rušeni jinými bratry, kteří se domnívají, že tam musí dělat něco jiného.“

Kapitola III. - Životaspráva a odříkání

14. „Své tělo krot'te zdrženlivostí v jídle i nápoji, pokud to zdraví dovoluje. Nemůže-li se někdo postit, ať aspoň mimo dobu společného jídla nic nepřijímá, není-li nemocen.“

Kapitola IV. - Zachovávání čistoty a bratrské napomenutí

22. „Zahlédnete-li náhodou ženu, neulpívejte na ní pohledem. Není vám ovšem zakázáno vidět ženy, jdete-li někam, ale je hříšné toužit po nich nebo si přát, aby ony toužily po vás. Vždyť žádost po ženách se projevuje nejen dotykem a projevem náklonnosti, ale i pohledem. Neříkejte, že vaše srdce je čisté, jsou-li

vaše oči nečisté, neboť nečistý pohled prozrazuje nečisté srdce. A jestliže srdce vzájemným pohledem prozradí nečistou žádost, třebaš ústa mlčí, tělesná žádost se změní ve vzájemné zalíbení, je čistota srdce již ztracena, i když se těla ještě nečistotou neposkvřila.“

Kapitola V. - Časné věci a starost o ně

30. „Šaty si ukládejte pod péčí jednoho nebo dvou bratří nebo kolik je třeba, aby je vyklepávali a chránili před moly. A jako jíte z jednoho stolu, tak se také oblékejte z jednoho skladu. Nestarejte se pokud možno o to, jaký oděv se na vás podle roční doby dostane a zda každý dostane, co si tam uložil či co nosil někdo jiný, jen když každý má, co potřebuje. Kdyby však proto mezi vámi vznikaly spory a mrzutosti a kdyby si někdo stěžoval, že dostal horší šaty, než nosil dříve, a kdyby někdo nesl jako křivdu, že je hůře oblečen než jiný bratr, ať je vám to důkazem, kolik se vám ještě nedostává na vnitřním rouchu duše, to je na milosti Boží, když se hádáte pro šat tělesný. Ale i když se vám tato slabost trpí a dostáváte každý, co jste si uložili, ukládejte to alespoň do společné šatny a pod společný dohled.“

Kapitola VIII. - Zachovávání řehole

48. „Dej Bůh, abyste milovali duchovní krásu a z lásky toto všechno zachovávali a jako Kristus dobrým životem vydávali sladkou vůni, ne jako nevolníci podrobení zákonu, nýbrž jako svobodní lidé žijící v milosti Boží.“

49. „Abyste se však v této knížečce viděli jako v zrcadle a nic nezapomněli, každý týden ji předčítejte. Shledáte-li, že zachovááte všechno, co je v ní psáno, děkujte Bohu, od něhož všechno dobro pochází. Shledá-li však někdo z vás na sobě ještě nedostatky, ať jich lituje a příště se jich varuje. Ať se modlí, aby mu Bůh odpustil a neuvedl ho v pokušení.“